

Deltaprogramma | Ruimtelijke adaptatie

Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie

Het Deltaprogramma: een nieuwe aanpak

Een goede kwaliteit van de leefomgeving is een basisvoorwaarde voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat en goed functionerende steden. Overstromingen en toenemende kans op hittestress, droogte en hevige neerslag tasten deze kwaliteit aan. Het moet weer vanzelfsprekend worden om bij de ruimtelijke inrichting van ons land rekening te houden met water. Het tegengaan van schade door overstroming en extreem weer is voor ons allen van belang. Daarom willen we ons land zoveel mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust inrichten. Zowel binnen- als buitendijks, zowel op regionaal als op lokaal schaalniveau. De Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie stimuleert en bindt betrokken partijen om dit ook daadwerkelijk te gaan doen.

Ruimtelijke adaptatie

De gezamenlijke ambitie van Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen is om bij ruimtelijke ontwikkelingen zoveel mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust te handelen, zodat in 2050 onze steden klimaatbestendig en waterrobuust zijn ingericht. Daarom werken we eraan om het ruimtelijk beleid meer waterrobuust en klimaatbestendig te maken en het waterveiligheidsbeleid meer ruimtelijk te maken. Met ruimtelijke maatregelen kun je namelijk de gevolgen van een overstroming beperken. Door woningen in buitendijks gebied op de begane grond waterproof te bouwen bijvoorbeeld. Door te zorgen dat er niet alleen tunnels aangelegd worden maar ook viaducten, zodat bij een overstroming mensen het gebied kunnen verlaten. Door na te denken over de ligging van kwetsbare voorzieningen die we ook bij een overstroming hard nodig hebben, zoals ziekenhuizen en energiecentrales. Want hoe zorgen we ervoor dat deze doorfunctioneren, ook als er 30 centimeter water omheen staat?

De ruimtelijke inrichting van de stad kan de gevolgen van hevige neerslag, langdurige droogte en hitte beperken. Meer groen in de stad zorgt bijvoorbeeld voor een betere afwatering. De kwetsbaarheid van Nederland voor extreem weer neemt toe, zowel ten gevolge van de verdere verstedelijking als ook ten gevolge van de klimaatverandering. Ruimtelijke adaptatie helpt ons om hierop in de toekomst voorbereid te blijven.

Kansen benutten

Klimaatbestendig en waterrobuust inrichten betekent niet dat we alle steden en dorpen van Nederland gelijk op de schop gaan nemen. Dat kan niet en dat hoeft ook niet. Het bebouwde gebied in Nederland is van zichzelf al continu in beweging. Er worden nieuwe huizen gebouwd en oude wijken worden opgeknapt. Bewoners verbouwen hun huizen en vernieuwen hun tuinen. Bestrating en riolering worden regelmatig vervangen. De openbare ruimte wordt voortdurend aantrekkelijker, functioneler en leefbaarder gemaakt. Ook dijken en watergangen worden onderhouden en aangepast. De kunst is om vanaf nu bij de geplande investeringsbeslissingen en de al geplande activiteiten aan te sluiten.

Samenwerking vereist

Het vraagt wel iets van de betrokkenen: namelijk een gezamenlijke ambitie en de wil om klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. Want willen is kunnen! Partijen die hierin een rol moeten spelen zijn gemeenten, waterbeheerders, provincies en ook marktpartijen en maatschappelijke organisaties. Gezamenlijk kunnen zij komen tot een ambitie, kunnen ze afspraken maken over een heldere rolverdeling en beschikken ze over voldoende kennis en kwaliteit om hun rol goed te kunnen vervullen.

Uitgangspunten al eerder vastgelegd

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (maart 2012)

Hierin is als nationaal belang nummer 9 genoemd: “Ruimte voor waterveiligheid, een duurzame zoetwatervoorziening en klimaatbestendige stedelijke (her) ontwikkeling”.

Brief Minister Schultz aan de Tweede Kamer ‘Koersbepaling waterbeleid’ (26 april 2013)

“We moeten meer integraal en gebiedsgericht gaan werken en een betere verbinding leggen tussen water en de ruimtelijke ordening. We moeten meer waterbewust gaan bouwen en de ruimte in het dichtbevolkte Nederland zodanig inrichten, dat de kans op en de gevolgen van een overstroming beperkt blijven”.

“Ik ben een groot voorstander van het zoveel mogelijk meebewegen met natuurlijke processen en het bouwen met de natuur. Dit maakt het watersysteem meer flexibel en robuust, beter bestand tegen extreme situaties en makkelijker in stand te houden”.

Klimaatagenda: weerbaar, welvarend en groen (september 2013).

“Het Kabinet stimuleert de uitvoering van risicoanalyses op lokaal niveau en op basis daarvan het opstellen van lokale adaptatiestrategieën”.

De Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie

De Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie bevat een samenhangende aanpak voor hoe ruimtelijke maatregelen kunnen bijdragen aan het beperken van de gevolgen van een overstroming en de gevolgen van extreem weer (hevige neerslag, langdurige droogte en extreme hitte). Centraal onderdeel van de aanpak zijn afspraken hoe we bij ruimtelijke ontwikkelingen meer waterrobuust en klimaatbestendig kunnen handelen en instrumenten waarmee de samenwerkende partijen de ambitie en de werkwijze vastleggen. Water en ruimte worden hiermee structureel verbonden. In 2017 wordt de aanpak geëvalueerd.

De Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie geeft invulling aan de aanpak vanuit de thema's: de klimaatbestendige stad, waterrobuuste ruimtelijke (her-) ontwikkelingen en vitale en kwetsbare functies.

Klimaatbestendige stad

In een klimaatbestendige stad blijven bij zeer hevige regen de woningen en bedrijven droog, blijven de hoofdwegen begaanbaar, wordt regen benut ten behoeve van droge en zeer warme perioden en wordt bij droogte schade aan gebouwen en infrastructuur voorkomen.

De afspraken die nodig zijn om stedelijke partijen uiterlijk in 2020 klimaatbestendig te doen handelen zijn voorbereid door coalities van publieke en private partijen in de vier stedelijke domeinen: stedelijk water, openbare ruimte & groen, bouw & stedelijke ontwikkeling en infrastructuur. Gezamenlijk hebben zij het Manifest Klimaatbestendige Stad uitgebracht met het motto: Nú bouwen aan de stad van de toekomst!

De partijen in de vier domeinen vinden het bouwen aan een klimaatbestendige stad complex: er zijn veel spelers met verschillende belangen, er zijn veel thema's en er moet op lange termijn gedacht en gehandeld worden. Daarom is in het Deltaprogramma gewerkt aan een handreiking voor steden en aan hulpmiddelen die de complexiteit beheersbaar maken. In het Manifest van de coalities werd een aantal cruciale middelen genoemd: een hulpmiddel om het probleem in kaart te brengen (stresstest), een hulpmiddel om de gezamenlijke ambities met de partners te bepalen (adaptatiestrategie), een hulpmiddel om de ambities om te zetten in beleid, realisatie en beheer (de doorwerking) en een hulpmiddel om te voorkomen dat er schade komt aan gebouwen en infrastructuren als gevolg van grondwaterstekorten.

Meerdere maatregelen mogelijk om risico's te beperken

Om overstromingsrisico's te beperken, kijken we naar verschillende maatregelen. Allereerst naar dijk en rivierverruimende maatregelen om de kans op een overstroming te beperken. Vervolgens naar de ruimtelijke inrichting van het gebied, waarmee je de gevolgen van een overstroming kunt beperken. En tenslotte kijken we naar de rampenbeheersing, waarmee je het aantal slachtoffers van een overstroming kunt beperken.

De Deltabeslissing Waterveiligheid en Ruimtelijke adaptatie geven samen invulling aan deze verschillende maatregelen. In het voorstel voor de Deltabeslissing Waterveiligheid staat de dijk centraal, met voorstellen voor nieuwe normspecificaties voor de dijken. In het voorstel voor de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie staat de ruimtelijke inrichting centraal.

Waterrobuuste ruimtelijke (her-)ontwikkeling

Doordat we steeds meer bouwen achter de dijk, kan er in de verre toekomst een nieuwe veiligheidsopgave ontstaan. Door overstromingsrisico's mee te laten wegen in de ruimtelijke planvorming en dit te vertalen naar concrete inrichtingsmaatregelen kan dit (deels) worden voorkomen. Bij ruimtelijke (her-)ontwikkelingen wordt dus gekeken naar welke gevolgen de ontwikkelingen hebben op het beschermingsniveau tegen overstromingen in het gebied en op de kans op grote groepen slachtoffers en/of grote economische schade. Via waterrobuuste ruimtelijke (her-)ontwikkelingen houden we de gevolgen van een eventuele overstroming beperkt en voorkomen we schade bij wateroverlast. Een waterrobuuste inrichting kan ook zorgen voor meerwaarde op andere vlakken, zoals voor de natuur, infrastructuur of recreatie. Hoe die waterrobuuste inrichting er precies uitziet hangt af van de gebiedspecifieke situatie. De betrokken partijen moeten er samen mee aan de slag.

Borging

Om ervoor te zorgen dat het klimaatbestendig en waterrobuust inrichten uiterlijk in 2020 onderdeel is van het beleid en handelen van alle partijen, doorlopen de gezamenlijke overheden, eventueel samen met maatschappelijke organisaties en marktpartijen, drie stappen :

1. **'weten'**: analyse van de waterrobuustheid en klimaatbestendigheid van een gebied en de functies;
2. **'willen'**: vertalen van de bedreigingen en kansen uit de analyse in een gedragen ambitie en strategie voor waterrobuust en klimaatbestendig handelen;
3. **'werken'**: de doorwerking van de ambitie in het eigen beleid, ruimtelijke plannen en verordeningen, business cases, uitvoering, beheer en 'groot' onderhoud.

De overheden stellen gezamenlijk de Handreiking ruimtelijke adaptatie beschikbaar en een Stimuleringsprogramma. Deze handreiking bevat instrumenten die behulpzaam zijn bij het doorlopen van de hierboven genoemde drie stappen. Met het Stimuleringsprogramma zorgen ze gezamenlijk voor het blijvend agenderen van het onderwerp ruimtelijke adaptatie. Dit gebeurt onder andere via een digitaal kennisportaal, te vinden via www.ruimtelijkeadaptatie.nl. Daarnaast behoudt de Watertoets, vroeg in het ruimtelijk proces, een rol in het overleg tussen initiatiefnemer van gebiedsontwikkelingen en de waterbeheerder.

Vitale en kwetsbare functies

Door het waterrobuust inrichten van vitale en kwetsbare functies word de kans op grote groepen slachtoffers en grote economische schade in geval van een overstroming beperkt.

Als vitale en kwetsbare functies waterrobuust zijn ingericht, kunnen gemalen bij een overstroming blijven functioneren en kunnen hulpdiensten en shelters in het overstromde gebied rekenen op energie, communicatie en drinkwater. Daarnaast kunnen chemische bedrijven voorkomen dat er bij een overstroming gevaarlijke stoffen vrijkomen. Essentieel is dat deze sectoren zich bewust zijn van overstromingsrisico's en deze risico's meenemen in hun bedrijfsvoering en bij investeringen. De Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie zet in op sectorspecifiek beleid. Per functie of sector inventariseert het verantwoordelijke vakdepartement en de relevante sector samen de mate van waterrobuustheid van vitale en kwetsbare functies in geval van een overstroming. Vervolgens wordt bekeken welk beleid de voorkeur verdient, zonder de ketenafhankelijkheid tussen en binnen deze sectoren uit het oog te verliezen. Hiermee zorgt het Rijk ervoor dat vitale en kwetsbare functies uiterlijk in 2050 beter bestand zijn tegen overstromingen en daarvoor uiterlijk in 2020 beleid en regelgeving heeft vastgesteld.

Ten slotte

In de afgelopen jaren is gebleken dat water een belangrijke rol kan spelen bij ruimtelijke inrichting. De koplopers uit het veld zijn er ook al mee bezig. Het blijkt in de praktijk echter nog lang niet altijd vanzelfsprekend te zijn om water en ruimtelijke inrichting te koppelen. Daardoor blijven nog veel kansen onbenut. De Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie is slechts het begin. Het regelt de (politiek gedragen) randvoorwaarden om daadwerkelijk in actie te komen en om de ambitie om te zetten in praktijk. De Deltabeslissing levert ook hulpmiddelen en een stimuleringsprogramma om te ondersteunen bij het oplossen van knelpunten in de praktijk. Zo voorkomen we afwenteling van de gevolgen van klimaatverandering op de komende generaties en versterken we Nederland als aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven en als woonplek voor mensen.

Deltaprogramma

Het Deltaprogramma is een nationaal programma. Rijksoverheid, provincies, gemeenten en waterschappen werken hierin samen met inbreng van de maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Het doel is om Nederland ook voor de volgende generaties te beschermen tegen hoogwater en te zorgen voor voldoende zoetwater.

De deltacommissaris bevordert de totstandkoming en de uitvoering van het Deltaprogramma. Hij doet jaarlijks een voorstel voor het Deltaprogramma aan de Ministers van IenM en EZ. Dit voorstel bevat maatregelen en voorzieningen ter beperking van overstromingen en waterschaarste. Het Deltaprogramma wordt ieder jaar op Prinsjesdag aan de Staten-Generaal aangeboden.

Het Deltaprogramma kent negen deelprogramma's:

- Veiligheid
- Zoetwater
- Nieuwbouw en Herstructurering
- Rijnmond-Drechtsteden
- Zuidwestelijke Delta
- IJsselmeergebied
- Rivieren
- Kust
- Waddengebied

www.rijksoverheid.nl/deltaprogramma

www.deltacommissaris.nl

www.ruimtelijkeadaptatie.nl

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Ministerie van Economische Zaken

September 2014